

УДК 930.2:378.014.543(477) «2002/2014»

**ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ I-II РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ
У 2002-2014 РР. ІСТОРІОГРАФІЯ**

Березанська І. М.

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Україна, Переяслав-Хмельницький

У статті здійснено огляд публікацій вітчизняних науковців, у яких висвітлено фінансове забезпечення вищих педагогічних навчальних закладів України I-II рівнів акредитації у 2002-2014 рр. Авторкою під час підготовки наукового дослідження використовувались методи аналізу і синтезу, проблемно-хронологічний. Виділено шляхи покращення державного фінансування, які полягають у підвищенні фінансової автономії та самостійності вищих навчальних закладів, здійсненні розподілу державних коштів за рахунок врахування рейтингів ВНЗ та якості підготовки в них фахівців, переході від централізованої структури розподілу коштів до децентралізованої.

Виявлено, що фінансове забезпечення вищих педагогічних навчальних закладів України I-II рівнів акредитації досліджено недостатньо, фрагментарно, в контексті висвітлення становлення і розвитку всієї системи вищої освіти України.

Ключові слова: вищі навчальні заклади, фінансове забезпечення, державне фінансування, позабюджетне фінансування, освітнє кредитування.

Березанская И. М. Финансовое обеспечение высших педагогических учебных заведений Украины I-II уровней аккредитации в 2002-2014 гг.: историография/ ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный

педагогический университет имени Григория Сковороды» Украина, Переяслав-Хмельницкий.

В статье сделан обзор публикаций отечественных ученых, в которых освещено финансовое обеспечение высших педагогических учебных заведений Украины I-II уровней аккредитации в 2002-2014 гг. Автором при подготовке научного исследования использовались методы анализа и синтеза, проблемно-хронологический. Выделены пути улучшения государственного финансирования, которые заключаются в повышении финансовой автономии и самостоятельности высших учебных заведений, осуществлении распределения государственных средств за счет учета рейтингов вузов и качества подготовки специалистов, переходе от централизованной структуры распределения средств к децентрализованной.

Выявлено, что финансовое обеспечение высших педагогических учебных заведений Украины I-II уровней аккредитации исследованы недостаточно, фрагментарно, в контексте освещения становления и развития всей системы высшего образования Украины.

Ключевые слова: высшие учебные заведения, финансовое обеспечение, государственное финансирование, внебюджетное финансирование, образовательное кредитование.

Berezanska I. M. Financial support of higher educational establishments of Ukraine I-II levels accreditation in the 2002-2014: historiography/ State Institution of higher education «Pereyaslav-Khmelnytsky Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University», Pereyaslav-Khmelnytsky, Ukraine.

This article provides an overview of publications scientists, which highlights the financial support of higher educational institutions of Ukraine I-II levels of accreditation in the 2002-2014. The author in the preparation of research used methods of analysis and synthesis, problem-chronological. Highlight ways to improve public financing, which are to increase independence and financial autonomy of higher education institutions implementing the distribution of public

funds by taking into account the quality ratings of universities and prepare them professionals transition from a centralized structure to a decentralized allocation.

Revealed that financial support for higher educational institutions of Ukraine I-II levels of accreditation researched enough, in fragments, in the context of coverage of the formation and development of the higher education system of Ukraine.

Keywords: higher education, financial support, public finance, extrabudgetary funding, educational loans.

Вищі педагогічні навчальні заклади України I-II р.а. є складовою частиною системи вищої педагогічної освіти України. Структурні перетворення у вищій освіті, спрямовані на приєднання України до європейського освітнього простору ставлять перед навчальними закладами нові завдання, які полягають у підготовці конкурентноспроможного фахівця на ринку освітніх послуг, здатного творчо мислити і приймати швидкі та правильні рішення. Якісне надання освітніх послуг, стан матеріально-технічного, інформаційного, науково-методичного забезпечення вищих навчальних закладів залежить від їх фінансового забезпечення. Нестабільна економічна ситуація, недостатнє фінансування з державного бюджету, змушує навчальні заклади шукати шляхи залучення додаткових позабюджетних коштів для свого існування.

Проблема фінансового забезпечення вищої освіти України стала предметом дослідження багатьох українських учених М. Аніщенко, Ю. Бенедик, Т. Боголіб, Н. Бондарчук, Г. Бублій, О. Буцької, Ванієвої Мар'ям, В. Гельман, В. Глухової, Т. Гордєєвої, С. Григанської, Л. Гриневич, А. Дегтяр, О. Драган, Н. Довгань, Н. Желюк, М. Зверякова, Л. Іщук, Я. Календжян, А. Касич, А. Кулікова П. Курмаєва, С. Левицької, О. Левчишеної, Б. Мокіна, В. Муравської, Т. Нефедова, Д. Петрашенко, С. Подзігун, С. Салиги,

О. Сафонові, І. Тарасенко, О. Тимошенко, Ю. Хайнацької, О. Харун, В. Циган, Л. Шевченко, Н. Шумар, Р. Якубовського, О. Яришко.

Окремі аспекти проблеми знайшли відображення в дисертаційних дослідженнях, монографіях, посібниках, статтях. В сучасній науковій літературі дана проблема не знайшла комплексного висвітлення в історіографічних дослідженнях.

У статті автор ставить за мету проаналізувати наукові праці сучасних вітчизняних дослідників з проблематики фінансування вищих педагогічних навчальних закладів України І-ІІ р.а.

Розглядаючи проблему фінансування вищих навчальних закладів, ми проаналізуємо їхнє бюджетне та позабюджетне фінансування. Проблема державного фінансування вищої освіти знайшла відображення у монографіях Т. Боголіб, В. Гельман, С. Салиги.

Вагомий внесок у дослідження фінансового забезпечення розвитку вищої освіти здійснено Т. Боголіб. Це і дисертаційне дослідження [1], монографії [2,3], стаття [4]. У монографії Т. Боголіб «Фінансове забезпечення розвитку вищої освіти і науки в трансформаційний період» проаналізовано мережу ВНЗ І-ІІ р.а. Процес їх укрупнення дослідниця бачить у інтеграції по горизонталі (об'єднання, ліквідація малочисельних) та інтеграції по вертикалі, яка передбачає включення цих навчальних закладів до складу університетів, академій, інститутів, що дасть можливість ефективніше використовувати систему ступеневої освіти, скорочувати терміни навчання, зменшувати витрати на підготовку фахівців [2, с. 193].

Сучасному стану фінансового забезпечення вищої школи присвячена монографія С. Салиги, В. Гельман «Фінансове забезпечення вищої освіти» [5], в якій виділено три базові типи фінансування освіти: перший – ВНЗ, які фінансуються за рахунок державних коштів; другий – фінансування винятково за рахунок приватних коштів; третій – припускає використання поряд із приватними суспільних коштів. Дослідниками сформульовано

авторське бачення шляхів удосконалення фінансового забезпечення сфери вищої освіти, які полягають в орієнтації на нові моделі фінансування вищої школи, розробці завдань підвищення ефективності формування та використання фінансових коштів на рівні вищого навчального закладу. Досліджуючи існуючі умови функціонування вищих навчальних закладів та їх фінансового забезпечення, науковцями виділено проблеми, з якими зіштовхується вітчизна система фінансування вищої освіти, це: порушення мети доступності вищої освіти, бюрократизація, відсутність ефективного фінансового механізму оплати навчання студентами та цільового фінансування вищої освіти з боку підприємств, зниження якості надання освітніх послуг, необхідність формування оптимальної мережі вищих навчальних закладів, незатребуваність роботодавцями випускників з дипломами бакалавра на ринку праці [5, с. 210].

Суттєво поповнили історіографію наукові розвідки присвячені державному фінансуванню вищих навчальних закладів Ю. Бенедик В. Глухової, Т. Гордєєвої, С. Григанської, А. Дегтяр, Я. Календжян, А. Касич, А. Кулікова П. Курмаєва, С. Левицької, Д. Петрашенко, І. Тарасенко, Ю. Хайнацької, В. Циган.

Протягом 2006-2011 рр. захищено низку кандидатських дисертаційних досліджень О. Буцької, В. Гельман, Н. Шумар, Ванієвої Мар'ям, Л. Іщук, О. Левчишеної, Н. Бондарчук, С. Григанської, Р. Якубовського, О. Тимошенко, у яких проаналізовано окремі аспекти фінансового забезпечення вищої освіти України.

У кандидатській дисертації О. Яришко «Фінансове управління вищими навчальними закладами I-II рівня акредитації» [6] розглянуто систему фінансування вищих навчальних закладів в Україні, сутність фінансової стратегії організації в умовах ринку, стратегії управління; запропоновано новий підхід до вибору фінансової стратегії навчального закладу. Автор зазначає, що навчальні заклади знаходяться в кризовому стані у зв'язку з

дефіцитом коштів на їх фінансування. Вихід із цієї ситуації дослідник вбачає у збільшенні обсягу надходжень від платних послуг та інших джерел, введенні системи раціоналізації витрат і економії ресурсів. Дослідником проаналізовано особливості фінансового управління державними та приватними навчальними закладами I-II р.а. Головну проблему державного навчального закладу О. Яришко бачить у оптимальному керівництві фінансовими ресурсами [6, с. 7].

Цікавими і змістовними є статті, які містять матеріал про статистичні дані фінансування вищої освіти. Це публікації науковців Т. Гордєєвої, Ю. Хайнацької [7], В. Муравської [8], в яких розкрито державне фінансування вищої освіти, запропоновано пріоритетні напрями її удосконалення.

Так як державне фінансування вищих навчальних закладів не може покрити всіх нагальних потреб навчальних закладів, науковцями виділено напрями, які мають сприяти його удосконаленню. Так, на думку, С. Григанської [9], О. Сафонові [10] удосконаленню державного фінансування має сприяти перехід від централізованої структури розподілу бюджетних коштів до децентралізованої. Розподіл державних коштів, на думку А. Касич, В. Циган [11] повинен відбуватися з урахуванням рейтингів ВНЗ та якості підготовки в них фахівців.

Заслуговує на увагу доповідь ректора Одеського національного економічного університету, голови комісії з перспективного розвитку вищої освіти в Одеському регіоні М. Зверькова [12] на засіданні Ради ректорів від 21.06.2013 р. Автор зазначає, що сучасний фінансовий стан вищих навчальних закладів має в своїй основі декілька факторів, серед яких основну роль відіграють проблеми формування контингенту студентів і проблеми бюджетного дефіциту. Сучасні обсяги бюджетного фінансування, на думку дослідника, покривають не більше 65% витрат на навчання студентів-бюджетників. Решта витрат покривається за рахунок коштів студентів-контрактників. Вищі навчальні заклади в сучасних умовах виживають за

рахунок внутрішніх можливостей – диверсифікації надходжень коштів шляхом надання додаткових освітянських послуг і ефективного управління фінансовими ресурсами. Ефективне функціонування вищої освіти можливе за рахунок державної політики, спрямованої на підтримку і розвиток вищої освіти в країні та ефективного управління фінансовими ресурсами на рівні вищих навчальних закладів. Впровадження системи децентралізованого управління фінансами ВНЗ України з їх неоднорідністю за розмірами, організаційною структурою, напрямками підготовки фахівців, не повинно носити обов'язкового, а тим більш кампанійського директивного характеру. Впровадженню такої системи в кожному окремому закладі повинні передувати ретельний аналіз ефективності діючої у ВНЗ системи управління фінансами і на цій підставі визначати доцільність переходу на нову систему, створення відповідних структурних підрозділів та вертикалі підпорядкування, контролю і відповідальності, прогнозування одержання позитивних кінцевих результатів.

Державне фінансування вищих навчальних закладів не покриває всіх їхніх нагальних потреб, тому іде пошук залучення ними інших позабюджетних надходжень. Позабюджетним джерелам фінансування вищої освіти присвячено цикл публікацій Ю. Бенедик, Г. Бублій, О. Буцької, В. Глухової, О. Драган, Н. Довгань, Н. Желюк, П. Курмаєва, Б. Мокіна, Т. Нефедова, І. Тарасенко, О. Харун, Л. Шевченко.

Одним із різновидів позабюджетного фінансування вищого навчального закладу є освітнє кредитування. Проблема освітнього кредитування порушується у наукових розвідках О. Буцької, В. Глухової, О. Драган, Н. Довгань, Т. Нефедова, І. Тарасенко. Серед причин, які сповільнюють механізм кредитування освіти в Україні, дослідники виділяють: нестабільність української економіки, відсутність дієвої державної підтримки програм освітнього кредитування, низький рівень життя населення, високі

інфляційні очікування в Україні на довгостроковий період, непривабливі умови надання освітніх кредитів в Україні.

До альтернативних джерел фінансування вищої освіти в Україні О. Харун відносить кооперацію приватних фірм та ВНЗ на умовах контрактів на навчально-інформаційні послуги ВНЗ для фірм, виконання наукових досліджень на замовлення фірм, залучення філантропів, міжнародну допомогу та освітні програми ВНЗ України з роботодавцями та іноземними університетами [13].

Проблема розширення джерел фінансування вищих навчальних закладів знайшла продовження у статті Ю. Бенедик [14]. Основними напрямками фінансового забезпечення вищої освіти дослідник вважає надання навчальними закладами платних послуг, меценатство, спонсорська підтримка, а також кредитування як вищих навчальних закладів, так і студентів, які користуються їхніми послугами.

У статті М. Аніщенко «Правові проблеми бюджетного фінансування вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації на сучасному етапі» [15] здійснено огляд нормативно-правових актів, які регулюють бюджетне фінансування вищих навчальних закладів I–II р.а. державної та комунальної форм власності. Основні проблеми дослідниця бачить у відсутності фінансування капітальних ремонтів, матеріально-технічної бази, фінансування витрат на закупівлю меблів, низькій оплаті праці працівників вищих навчальних закладів I–II р.а., вимушеному зменшенні навантаження викладачів, спричиненому несприятливою демографічною ситуацією в Україні та запланованому скороченню бюджетних місць, невідпрацьованості на державному рівні схеми працевлаштування студентів, підготовка яких здійснювалась за кошти державного та місцевих бюджетів, фінансових проблемах, пов'язаних із входженням вищих навчальних закладів I–II р.а. до вищих навчальних закладів III–IV р.а., проблемами, пов'язаними із забезпеченням прав соціально незахищених категорій студентів.

Проблема удосконалення системи фінансування освіти, як ефективного механізму розвитку вищого навчального закладу знайшла відображення у наукових розвідках Д. Петрашенко, С. Подзігун.

Заслуговує на увагу стаття Д. Петрашенко «Аналіз державної політики фінансування вищої освіти України» [16], в якій акцентується увага на тому, що удосконалюючи систему вищої освіти України доцільно використовувати досвід провідних університетів світу, який полягає в рішенні таких завдань як: створення системи управління ВНЗ на корпоративних засадах та нормативно-правової бази, що стимулюватиме прилив інвестицій до вищої школи, створенні адекватної інфраструктури фінансового забезпечення інноваційної освіти для всієї системи вищої школи України, створення системи управління ресурсним забезпеченням на основі принципу «управління за результатами».

С. Подзігун [17] до пріоритетних напрямів удосконалення системи фінансування освіти відносить забезпечення ефективного розподілу фінансових ресурсів на видатки освітніх послуг з державного та місцевих бюджетів у розмірах, достатніх для розвитку вищих навчальних закладів, удосконалення методів визначення обсягів фінансування освіти та розробку нормативів фінансування із врахуванням мінімальних соціальних стандартів, які дозволять встановити нижню межу обов'язкового фінансового забезпечення розвитку освіти, удосконалення механізму фінансування освіти в Україні із врахуванням міжнародного досвіду, перехід на багатоканальне фінансування, прийняття рішучих заходів щодо збільшення та диверсифікації джерел фінансування вищої освіти та оптимізації їхньої структури, створення умов для використання інтелектуальної праці, підвищення її престижності та попиту на неї, приведення обсягів підготовки фахівців з вищою освітою до потреб сучасного ринку праці, удосконалення науково-методичного та інформаційного забезпечення освітнього процесу, створення умов для проведення фундаментальних та прикладних досліджень у ВНЗ, які

виступатимуть додатковим джерелом фінансування вищої освіти та сприятимуть підвищенню рівня конкурентоспроможності національних ВНЗ, розвиток системи освітнього кредитування, створення нової моделі економічної діяльності вищих навчальних закладів, яка базується на солідарній участі держави, бізнесових кіл і громадян.

Фінансування вищих педагогічних навчальних закладів України I-II р.а. досі залишається актуальною проблемою. Дане питання стало предметом обговорення голови парламентського комітету з питань освіти і науки Лілії Гриневич [18]. Виступаючи на засіданні комітету Л. Гриневич відмітила, що врахована пропозиція Комітету щодо фінансування вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації з Державного бюджету, що дозволить зберегти мережу таких навчальних закладів. Таке центральне фінансування буде зберігатися до 2017 року, оскільки згідно з новоприйнятим Законом України «Про вищу освіту» наступні два роки усі вищі навчальні заклади I-II р.а. мають статус вищого навчального закладу. З 2017 р., ті вищі навчальні заклади, які не отримали ліцензії на підготовку молодшого бакалавра, втрачають статус вищого навчального закладу, вважаються навчальними закладами в системі професійної освіти та відповідно переходять на фінансування з місцевих бюджетів.

Підсумовуючи сучасний стан фінансового забезпечення вищих педагогічних навчальних закладів України I-II р.а., потрібно зазначити, що впродовж досліджуваного періоду (2002-2014 рр.) сталися кардинальні зміни, спричинені економічною ситуацією в Україні, зокрема зменшенням державного фінансування вищих навчальних закладів. У наукових дослідження цього періоду можна виділити два основні напрями фінансування вищої освіти: бюджетне і позабюджетне.

Проаналізувавши великий масив літератури нами виділено шляхи покращання державного фінансування, які полягають у підвищенні фінансової автономії та самостійності вищих навчальних закладів, здійсненні

розподілу державних коштів за рахунок врахування рейтингів ВНЗ та якості підготовки в них фахівців, переході від централізованої структури розподілу коштів до децентралізованої. До позабюджетного фінансування, як додаткового джерела існування вищих навчальних закладів, слід віднести: надання послуг, оренди, виконання науково-прикладних розробок, отримання плати за навчання, запровадження освітнього кредитування, кооперацію приватних фірм та ВНЗ на умовах контрактів на навчально-інформаційні послуги ВНЗ для фірм.

Література:

1. Боголіб Т. М. Фінансове забезпечення розвитку вищої освіти і науки в Україні: автореф. дис. ...докт. екон. наук: 08.04.01 / Т. М. Боголіб. – Н.-д. фінанс. ін-т при М-ві фінансів України. – К., 2006. – 38 с.
2. Боголіб Т. М. Фінансове забезпечення розвитку вищої освіти і науки в трансформаційний період / Т. М. Боголіб. – К.: Освіта України, 2006. – 324 с.
3. Боголіб Т. М. Принципи управління вузом: Монографія / Т. М. Боголіб. – К.: Знання, КОО, 2003. – 160 с.
4. Боголіб Т. М. Модель фінансування й організація діяльності вищого навчального закладу / Т. М. Боголіб // Фінанси України, 2009. – 8. – С. 40-50.
5. Салига С. Я. Фінансове забезпечення вищої освіти: монографія / С. Я. Салига., В. М. Гельман. – Запоріжжя: ЗЦНТЕІ, 2007. – 252 с.
6. Яришко О. В. Фінансове управління вищими навчальними закладами I-II рівня акредитації: автореф. дис. ...канд. екон. наук: 08.04.01 / О. В. Яришко; Дніпропетровський державний аграрний університет. – Дніпропетровськ, 2006. – 26 с.
7. Хайнацька Ю. Ю. Аналіз фінансування видатків на освіту в Україні [Електронний ресурс] / Ю. Ю. Хайнацька, Т. А. Гордєєва // Наукові конференції. – Режим доступу: <http://intkonf.org/haynatska-yuyu-gordeeva-ta-analiz-finansuvannya-vidatkiv-na-osvitu-v-ukrayini/>.

8. Муравська В. А. Тенденції фінансування вищої освіти в Україні та за кордоном [Електронний ресурс] / В. А. Муравська. – Режим доступу: <http://magazine.faaaf.org.ua/content/view/1055/35/>.
9. Григанська С. В. Державне регулювання системи вищої освіти в Україні: автореф. дис. ...канд. наук з держ.упр: 25.00.02 / С. В. Григанська; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2008. – 20 с.
10. Сафонова Н. М. Реформування системи вищої освіти в Україні (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ ст.): історичний аспект: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Н. М.Сафонова; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2005. – 20 с.
11. Касич А. О. Особливості фінансування вищої освіти в Україні та інших країнах світу [Електронний ресурс] / А. О. Касич, В. А. Циган // Ефективна економіка. – 2013. – № 12. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2587>.
12. Звєряков М. І. Методика впровадження системи бюджетування у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / М. І. Звєряков // Порядок денний засідання Ради ректорів від 21.06.2013р. – Режим доступу: <http://rectors.odessa.ua/ua/page/porjadok-dennij-zasidannja-radi-rektoriv-vid-21062013r-2>.
13. Харун О. Л. Альтернативні джерела фінансування вищої освіти в Україні [Електронний ресурс] / О. Л. Харун. – Режим доступу: www.inter-nauka.com/.../14192382843759.Pdf.
14. Бенедик Ю. Ю. Покращення фінансового забезпечення розвитку вищої освіти в Україні на основі досвіду зарубіжних країн [Електронний ресурс] / Ю. Ю. Бенедик. – Режим доступу: <http://eprints.oa.edu.ua/921/1/pokrashchennia.pdf>.
15. Аніщенко М. А. Правові проблеми бюджетного фінансування вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації на сучасному етапі / М. А. Аніщенко // Держава та регіони. Сер. Право. – 2012. – Вип. 1. – С. 73-80.

16. Подзігун С. М. Проблеми фінансування вищої освіти в Україні [Електронний ресурс]: Інституційний депозитарій Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Режим доступу: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/handle/6789/2878>.

17. Петрашенко Д. В. Аналіз державної політики фінансування вищої освіти України [Електронний ресурс] / Д. В. Петрашенко // *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. – 2013. – № 5. – С. 172-179. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzizvru_2013_5_35.pdf/.

18. Гриневич Л. Бюджет на освіту: інформація голови освітнього комітету. – [Електронний ресурс] / Л. Гриневич. – Режим доступу: <http://osvita.ua/news/45388>.

References:

1. Boholib T. M. *Finansove zabezpechennia rozvytku vyshchoi osvity i nauky v Ukraini: avtoref. dys. ...dokt. ekon. nauk: 08.04.01 / T. M. Boholib. – N.-d. finans. in-t pry M-vi finansiv Ukrainy. – K., 2006. – 38 s.*
2. Boholib T. M. *Finansove zabezpechennia rozvytku vyshchoi osvity i nauky v transformatsiyni period / T. M. Boholib. – K.: Osvita Ukrainy, 2006. – 324 s.*
3. Boholib T. M. *Pryntsypy upravlinnia vuzom: Monohrafiia / T. M. Boholib. – K.: Znannia, KOO, 2003. – 160 s.*
4. Boholib T. M. *Model finansuvannia y orhanizatsiia diialnosti vyshchoho navchalnoho zakladu / T.M. Boholib // Finansy Ukrainy, 2009. – 8. – S. 40-50.*
5. Salyha S. Ia. *Finansove zabezpechennia vyshchoi osvity: monohrafiia / S. Ia. Salyha., V. M. Helman. – Zaporizhzhia: ZTsNTEI, 2007. – 252 s.*
6. Iaryshko O. V. *Finansove upravlinnia vyshchymy navchalnymy zakladamy I-II rivnia akredytatsii: avtoref. dys. ...kand. ekon. nauk: 08.04.01 / O. V. Yaryshko; Dnipropetrovskiy derzhavnyi ahrarniy universytet. – Dnipropetrovsk, 2006. – 26 s.*
7. Khainatska Yu. Iu. *Analiz finansuvannia vydatkiv na osvitu v Ukraini [Elektronnyi resurs] / Yu. Iu. Khainatska, T. A. Hordieieva // Naukovi konferentsii.*

– *Rezhym dostupu:* <http://intkonf.org/haynatska-yuyu-gordeeva-ta-analiz-finansuvannya-vidatkiv-na-osvitu-v-ukrayini/>.

8. *Muravska V. A. Tendentsii finansuvannia vyshchoi osvity v Ukraini ta za kordonom [Elektronnyi resurs] / V. A. Muravska. – Rezhym dostupu: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/1055/35/>.*

9. *Hryhanska S. V. Derzhavne rehuliuвання systemy vyshchoi osvity v Ukraini: avtoref. dys. ...kand. nauk z derzh.upr: 25.00.02 / S. V. Hryhanska; Klasych. pryvat. un-t. – Zaporizhzhia, 2008. – 20 s.*

10. *Safonova N. M. Reformuvannia systemy vyshchoi osvity v Ukraini (90-ti rr. KhKh – pochatok XXI st.): istorychnyi aspekt: avtoref. dys... kand. ist. nauk: 07.00.01 / N. M. Safonova; Skhidnoukr. nats. un-t im. V. Dalia. – Luhansk, 2005. – 20 s.*

11. *Kasych A. O. Osoblyvosti finansuvannia vyshchoi osvity v Ukraini ta inshykh krainakh svitu [Elektronnyi resurs] / A. O. Kasych, V. A. Tsyhan // Efektyvna ekonomika. – 2013. – № 12. – Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2587>.*

12. *Zvieriakov M. I. Metodyka vprovadzhennia systemy biudzhetuвання u vyshchykh navchalnykh zakladakh [Elektronnyi resurs] / M. I. Zvieriakov // Porjadok denni zasidannia Rady rektoriv vid 21.06.2013r. – Rezhym dostupu: <http://rectors.odessa.ua/ua/page/porjadok-dennij-zasidannja-radi-rektoriv-vid-21062013r-2>.*

13. *Kharun O. L. Alternatyvni dzherela finansuvannia vyshchoi osvity v Ukraini [Elektronnyi resurs] / O. L. Kharun. – Rezhym dostupu: www.inter-nauka.com/.../14192382843759.Pdf.*

14. *Benedyk Yu.Iu. Pokrashchennia finansovoho zabezpechennia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na osnovi dosvidu zarubizhnykh krain [Elektronnyi resurs] / Yu. Iu. Benedyk. – Rezhym dostupu: <http://eprints.oa.edu.ua/921/1/pokrashchennia.pdf>.*

15. Anishchenko M. A. *Pravovi problemy biudzhetnoho finansuvannia vyshchyykh navchalnykh zakladiv I-II rivniv akredytatsii na suchasnomu etapi* / M. A. Anishchenko // *Derzhava ta rehiony. Ser. Pravo.* – 2012. – Vyp. 1. – S. 73-80.
16. Podzihun S. M. *Problemy finansuvannia vyshchoi osvity v Ukraini [Elektronnyi resurs]: Instytutsiinyi depozytarii Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny.* – Rezhym dostupu: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/handle/6789/2878>.
17. Petrashenko D. V. *Analiz derzhavnoi polityky finansuvannia vyshchoi osvity Ukrainy [Elektronnyi resurs]* / D. V. Petrashenko // *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy.* – 2013. – № 5. – S. 172-179. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzizvru_2013_5_35.pdf.
18. Hrynevych L. *Biudzheta na osvitu: informatsiia holovy osvitnoho komitetu.* – [Elektronnyi resurs] / L. Hrynevych. – Rezhym dostupu: <http://osvita.ua/news/45388>.